CONFLICT AND CONFLICT RESOLUTION

(Part I)

ගැටුම් හා ගැටුම් සමථනය

ගැටුම් නිර්වචනය

ගැටුම් යනු මනුෂ්‍යයන්, සමාජ කණ්ඩායම්, නැතහොත් රාජ්‍ය දෙකක් හෝ වැඩි ගණනක් අතර පවත්නා සුවිශේෂ සමබන්ධතාවකි. මහාචාර්ය ක්‍රිස්ටෝෆර් මිචෙල් ඉදිරිපත් කර ඇති පහත සඳහන් නිර්වචනයෙන් මෙය තව දුරටත් පැහැදිලි කර ගත හැකි ය.

''ගැටුමක් යනු තමන් අතර එකිනෙකට නොපෑහෙන අරමුණු ඇති, නැතහොත් ඇතැයි සිතන, පාර්ශ්ව දෙකක් නැතහොත් පුද්ගලයන් හෝ සමාජ කණ්ඩායමක් හෝ වැඩි ගණනක් හෝ අතර පවත්නා සම්බන්ධතාවකි''

මහාචාර්ය ක්‍රිස්ටෝපර් මිචෙල්ගේ **ජාත්‍යන්තර ගැටුම්වල ව්‍යූහය** (*The Structure of International Conflict*) (1981) නම් කෘතියේ අර්ථ විග්‍රහයට අනුව ගැටුමක් යන්න එදිරිවාදිකම, තරගය, ආරාවුල, යන මේවාට වෙනස් ය. දේශපාලන හා සමාජ න්‍යායයේ පෙන්වා දී ඇති පරිදි එදිරිවාදිකම, තරගය සහ ආරවුල යන මේවා ගැටුම කරා පරිවර්තනය විය හැකි තත්ත්ව ය.

ClassWork.LK

ගැටුමක් එදිරිවාදිකම හා ආරාවුල යන මේවායින් වෙනස් වන්නේ එය ප්‍රචණ්ඩත්වයට සහ එයට සම්බන්ධ පාර්ශ්වවලට විනාශකාරී හා හානිදායක ප්‍රතිපල අත්කර දීමට ඇති විභවතාව නිසා ය.

තරගකාරීත්වය, එදිරිවාදිකම හා ආරාවුල යන මේවා මනුෂ්‍ය සම්බන්ධතා අතර නිරන්තරයෙන් පවතින ඒවා ය. ඒවා වැළැක්විය නොහැකි අන්තර් පුද්ගල හා අන්තර් කණ්ඩායම් සම්බන්ධතා ය.

එහෙත් ගැටුම් නිරාකරණය ප්‍රවේශයෙන් කියන්නේ, වැළැක්විය යුතු වන්නේ ඒවා පාර්ශ්වවලට අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් හානි ඇති කරන ගැටුම් බවට වර්ධනය වීම යි.

ප්‍රාථමික මට්ටමින් බලන විට පුද්ගලයන් අතර ද ගැටුම් හට ගනී. ඒවා හට ගන්නේ මනුෂ්‍යයා එකිනෙකා සමඟ ගැටෙන අරමුණු සොයා යන විට ය.

Class Work LK

උදාහරණ

එක අඹ ගෙඩියක් සම්පූර්ණයෙන් හිමි කර ගැනීමේ අරමුණින් ක්‍රියා කරන ළමයින් දෙදෙනෙකු අතර ගැටුමක් ඇති විය හැකි ය. අඹ ගෙඩිය තනියම සම්පූර්ණයෙන් හිමි කරගැනීම යනු එකිනෙකට සමනය කළ නොහැකි අරමුණක් (an incompatible goal) වන නිසා ය.

එම උදාහරණය සමාජ හා ජාතික මට්ටමට ද ගෙන යා හැකි ය. සමාජ කණ්ඩායම්, ජනවාර්ගික ප්‍රජා කණ්ඩායම්, සමාජ පන්ති, ජාතීන් හා රාජ්‍ය අතර ආදි වශයෙන් ඇති වන සම්බන්ධතා වල දී ගැටුම් ඇති වන්නේ බලය, සම්පත්, ධනය, තත්ත්වය යනාදි අරමුණු අත්පත් කර ගැනීමේ දී ඔවුන් අතර තිබෙන සමනය කළ නොහැකි ව ගැටෙන අරමුණු හා අභිලාෂ නිසා ය.

ගැටුම්වල කාර්යය හඳුනාගැනීම ද මෙහි දී වැදගත් වේ.

Class Work.LK

ගැටුම්වල කාර්යය

මේ පිළිබඳ ව ප්‍රධාන ප්‍රවේශ දෙකකි.

1. ගැටුම්වල සාධනීය පැතිකඩ.
2. ගැටුම්වල නිෂේධනීය පැතිකඩ.

1904 දී ජෝජ් සිමෙල් නම් සමාජ විද්‍යාඥයා ලියූ **ගැටුමේ සමාජ විද්‍යාව** (*Sociology of Conflict*) නම් කෘතියට අනුව ගැටුමේ සාධනීය කාර්ය ගණනාවකි. එනම්,

- සමාජය වර්ධනය නොවී එක තැන පල් වීම වැළැක්වීම.
- සමාජ ප්‍රශ්නවලට අවධානය යොමු කරමින් ඒවා විසඳීමේ අවශ්‍යතාව අවධාරණය කිරීම.
- පුද්ගලයන් හා සමාජ වෙනස් වීමට දායක වීම.
- සමාජ කණ්ඩායම්වල ඒකාග්‍රතාව ශක්තිමත් වීම.

Class Work.LK

1956 දී ලුවිස් කෝසර් යන සමාජ විද්‍යාඥයා ලියූ **සමාජ ගැටුමේ කාර්යය** (*The Function of Social Conflict*) නම් කෘතියට අනුව ගැටුමේ සාධනීය ප්‍රතිඵල පහත සඳහන් පරිදි වේ.

- ගැටුම් මනා ලෙස ඒකාග්‍ර නොවූ සමාජ කණ්ඩායම් අතර පවත්නා ආතතිය සමනය කිරීමට තුඩු දෙන බැවින් ඒවා සමාජ කණ්ඩායම් අතර ඒකාග්‍රතාව තහවුරු කිරීමට තුඩු දෙයි.

- මාක්ස්වාදයට අනුව සමාජ ඉතිහාසයේ ඉදිරි ගමනේ ගාමක බලවේගය වන්නේ පන්ති ගැටුම යි. (Class conflict)

- එකිනෙකට පසමිතුරු සමාජ පන්ති අතර ඉතිහාසය පුරා ම ඇති වී තිබෙන ප්‍රතිවිරෝධතා හා ගැටුම් නිසා සමාජ ඓතිහාසික පරිවර්තනයකට භාජනය වී ඇත.

Class Work.LK

ගැටුම්වල නිෂේධනීය පැතිකඩ

ගැටුම්වලින් නිර්මාණය කෙරෙන ප්‍රචණ්ඩත්වය, මනුෂ්‍ය ඝාතන, ජන ඝාතන, ආර්ථික හා සමාජ විනාශකාරීත්වය.

උදාහරණ –

- පළමු වන හා දෙවන ලෝක යුද්ධය.
- අන්තර් රාජ්‍ය යුද්ධ සහ අවි ගැටුම්.
- රටවල අභ්‍යන්තරයේ සිදු වන සිවිල් යුද්ධ.
- ප්‍රචණ්ඩ ජන වාර්ගික ගැටුම්.
- ලෝකයේ මහ බලවතුන් අතර අතිශයින් විනාශකාරී පරමාණු අවි සටනකට මෑතක් වන තුරු තිබූ අවකාශය.
- ලෝක මට්ටමෙන් පැතිරී යන ත්‍රස්තවාදී සහ ත්‍රස්ත විරෝධී යුද්ධය

ගැටුම් නිරාකරණය සහ සමථනය පිළිබඳ ව දේශපාලන සහ ශාස්ත්‍රීය උනන්දුව මතු වූයේ විශේෂයෙන් 20 වන සියවසේ දී මනුෂ්‍ය වර්ගයා අත්දුටු ගැටුම් පිළිබඳ මෙම නිෂේධනීය අත්දැකීම් පසුබිමේ ය.

ClassWork LK

ගැටුම් වර්ගීකරණය

ගැටුම් තුන් ආකාරයකින් වර්ගීකරණය කළ හැකි ය.

1. සරල වර්ගීකරණය.
2. කෘත්‍යවාදී වර්ගීකරණය.
3. දේශපාලන වර්ගීකරණය.

සරල වර්ගීකරණය

මෙම ගැටුම් ආකාර හතරකි.

i. පුද්ගලාභ්‍යන්තර ගැටුම්.
ii. අන්තර් පුද්ගල ගැටුම්.
iii. කණ්ඩායම් ඇතුළත ගැටුම්.
iv. අන්තර් කණ්ඩායම් ගැටුම්.

ClassWork.LK

i. පුද්ගලාභ්‍යන්තර ගැටුම්.

එක් එක් පුද්ගලයන්ගේ සිත් අභ්‍යන්තරයේ ඇති වන ගැටුම් මෙයට අයත් වේ. ජීවිතයේ විවිධ අවස්ථාවල දී විවිධ අරමුණු, අභිලාෂ පදනම් කොටගෙන චිත්ත අභ්‍යන්තර ගැටුම් ඇති වීම ස්වාභාවික මනුෂ්‍ය අත්දැකීමකි.

ii. අන්තර් පුද්ගල ගැටුම්.

පුද්ගලයන් අතර ඇතිවන අන්තර් ක්‍රියාකාරිත්වයේ දී පුද්ගලයන් දෙදෙනෙකු හෝ වැඩි ප්‍රමාණයක් හෝ අතර ඇති වන තරගය, වෙනස්කම් හා එදිරිවාදිකම් පදනම් කොට ගෙන ඇතිවන ගැටුම් ය.

iii. කණ්ඩායම් ඇතුළත ගැටුම්.

සමාජ කණ්ඩායම් අතර විවිධ අරමුණු හා අභිලාෂ මූලාශ්‍රය කොට ඇතිවන ගැටුම් මේ ප්‍රභේදයට අයත් වේ.

ClassWork.LK

iv. අන්තර් කණ්ඩායම් ගැටුම්.

මේ වර්ගයට අයත් වන්නේ කණ්ඩායම් දෙකක් හෝ ගණනාවක් හෝ අතර ඇති වන ගැටුම් ය.

කෘත්‍යවාදී වර්ගීකරණය

මෙහි පදනම වන්නේ ගැටුම්වලින් සමාජයේ ඉටු කෙරෙන කාර්ය භාරය හා ඵල විපාකවල ස්වභාවය යි. මේ පදනම මත ඇමරිකානු සමාජ මනෝ විද්‍යාඥයකු වන මෝර්ටින් ඩොයිෂ් ගැටුම් කාණ්ඩ දෙකකට බෙදී ය.

i. සාධනීය ගැටුම් (Constructive Conflict)
ii. නිෂේධනීය ගැටුම් (Destructive Conflict)

ClassWork.LK

සාධනීය ගැටුම්

සාධනීය කාර්යයන් ඉටු කරන හා ප්‍රතිඵල ලබා දෙන ගැටුම් මේ යටතට ගැනේ. මෙම ගැටුම්වලට සහභාගි වන පාර්ශ්වකරුවන් සිතන්නේ ගැටුම වෙතින් තමන්ට සාධනීය ප්‍රතිඵල ලැබුණු බව ය. එබැවින් ගැටුමේ ප්‍රතිඵල ගැන ඔවුහු තෘප්තියට පත් වෙති. එය ගැටුමේ සාධනීය අවසානයක් ඇති කරයි. එය විනාශකාරී නොව නිර්මාණාත්මක ය. එවැනි ගැටුමක ඇති මූලික ම නිර්මාණාත්මක කාර්ය භාරය නම්, ගැටුමට තුඩු දුන් හේතු විසඳා ගැනීමට සාමූහික ව සහ නිර්මාණාත්මක ක්‍රියා කිරීමට පාර්ශ්වකරුවන්ට අවකාශය, හැකි යාව සහ කැපවීම ලැබීම යි.

ClassWork.LK

නිෂේධනීය සහ විනාශකාරී ගැටුම්

නිෂේධනීය ගැටුමක දී පාර්ශ්වකරුවන් සිතන්නේ ගැටුම නිසා තමන්ට ලැබුණේ අවාසිදායක ප්‍රතිඵල බවය. එවිට ඔවුහු ගැටුම ගැන අතෘප්තියට පත් වෙති. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සිදු වන්නේ සාධනීය ගැටුමක දී මෙන් ගැටුම අවසානයට පත් වීම නොවේ. එය වඩාත් පැතිරෙමින් උත්සන්න වීම යි. මහාචාර්ය ඩොයිෂ්ට අනුව නිෂේධනීය ගැටුමක් තව දුරටත් ව්‍යාප්ත වීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ දී සිදුවන්නේ ගැටුමෙන් හා එයට තුඩු දුන් මූල හේතුවලින් ස්වාධීන වී උත්සන්න වීමේ අලුත් ජවයක් සහ ගතිකත්වයක් අත්පත් කර ගැනීම යි.

උදා :- ශ්‍රී ලංකාවේ ජනවාර්ගික ගැටුම.

ClassWork.LK

දේශපාලනමය වර්ගීකරණය

ලෝකයේ පවත්නා බොහෝ ගැටුම් දේශපාලන ගැටුම් ය. ඒවා පෞද්ගලික ගැටුම් නොවේ. විශාල ජන සමූහ, රාජ්‍ය ඒවාට සම්බන්ධ වෙති. ඒවා බොහෝ විට ප්‍රචණ්ඩ වී ඇත. බොහෝ විට ඒවා කාලයක් පුරා දිග්ගැස්සී, විසඳීමට දුෂ්කර ඒවා වේ. මෙම ගැටුම්වල ස්වභාවය පදනම් කරගෙන මහාචාර්ය පීටර් වොලන්ස්ටීන් (Peter Wallensteen) තුන් ආකාර වර්ගීකරණයක් ඉදිරිපත් කර ඇත.

i. අන්තර් රාජ්‍ය ගැටුම්
ii. රාජ්‍ය අභ්‍යන්තර ගැටුම්
iii. රාජ්‍ය නිර්මාණ ගැටුම්

i. අන්තර් රාජ්‍ය ගැටුම්

අන්තර්ජාතික දේශපාලනය තුළ අන්තර් රාජ්‍ය ගැටුම් විවිධ ස්වභාවයෙන් සහ සාදක පදනම් කොටගෙන සිදුවේ.

උදා:- රාජ්‍ය අතර දේශ සීමා හෝ සම්පත් හෝ බෙදා ගැනීම ආදිය පදනම් කොටගෙන ඇති වන ගැටුම්. සමහර විට මේවා අන්තර් රාජ්‍ය යුද්ධ බවටද පත්වේ. අසල්වැසි රටවල් මෙන් ම ලෝක බලවතුන් ද එවැනි අන්තර් ජාතික ගැටුම්වලට සම්බන්ධ වීම 20 වන සියවසේ සිදුවූවකි. නිරවි යුද්ධ (Cold War) යුගයේ දී සිදු වූ පරිදි ලෝක බලවතුන් මෙවැනි යුද්ධවලට වක්‍රව සම්බන්ධ විය හැකි ය.

ClassWork.LK

ii. රාජ්‍ය අභ්‍යන්තර ගැටුම්

රාජ්‍ය අභ්‍යන්තර ගැටුම්වලට බොහෝ විට නිමිත්ත වන්නේ දේශපාලන බලය යි.

උදා :-

දිග්ගැස්වූ සන්නද්ධ ගැටුම්, එනම්, සිවිල් යුද්ධ. මෙවැනි ගැටුම්වල දී රාජ්‍ය බොහෝ විට ක්‍රියා කරන්නේ ඒවා නීතියට හා සාමයටත්, රාජ්‍ය ආරක්ෂාවටත් තර්ජන ලෙස සලකාගෙනය. අභ්‍යන්තර ගැටුම් උත්සන්න වීම නිසා ඒවා සිවිල් යුද්ධ බවට පත්වීම ලෝකයේ පසුගිය දශක කිහිපයේ දක්නට ලැබුණු ප්‍රවණතාවකි. එවිට සිදුවන්නේ රාජ්‍ය බලය පිළිබඳ ගැටුම් දිග්ගැස්සුණු සිවිල් යුද්ධ බවට පත්වීමයි.

රාජ්‍ය අභ්‍යන්තර ගැටුම් නිර්මාණය වීමේ සාදක

a) ව්‍යූහාත්මක සාධක
b) ආර්ථික හා සමාජ සාධක
c) දේශපාලන සාධක
d) සංස්කෘතික සාදක

ClassWork.LK

a) ව්‍යූහාත්මක සාදක

වාර්ගික හා සමාජීය වශයෙන් බහුවිධ සමාජවල, දේශපාලන ඒකාග්‍රතාව ඇති කරගෙන පවත්වාගෙන යාමට සමත් රාජ්‍යයක් නිර්මාණය වී නොමැති වීම, එම සමාජවල ගැටුම් ඇතිවී මේ ප්‍රධාන ව්‍යූහාත්මක සාධකයකි. සමහර ජනවාර්ගකි කණ්ඩායයම්වල දුක්ගැනවිලි වලට සාධනීය ප්‍රතිචාර දැක්වීමට ආණ්ඩු අසමත් වන විට, නැතහොත් ප්‍රතික්ෂේප කරන විට, රාජ්‍ය දුර්වල වේ.

රාජ්‍ය විරෝධී හැඟීම් එම කණ්ඩායම් අතර මුල් බැස ගනී. රාජ්‍යයෙන් තමන්ගේ අයිතිවාසිකම් ඉල්ලීම්වලට සාධනීය ප්‍රතිචාර නොලැබෙතැයි සිතන එවැනි ජන කොටස් සහ රාජ්‍ය එකිනෙකාගෙන් ඈත් වීම දුක් ගැනවිලි විරෝධතා බවටත් විරෝධතා ගැටුම් බවටත් පරිවර්තනය වීමට තුඩු දෙයි.

Class Work LK

b)ආර්ථික/සමාජ සාදක

දැඩි සමාජ, ආර්ථික, අසමානතා පැවතීම, සමාජීය වශයෙන් වෙනස්කම් කරනු ලැබීම් සහ සමාජීය වශයෙන් සිදුවන ආන්තිකකරණය යන මේවා අත්විඳින සමාජ කොටස් අතර දුක් ගැනවිලි වර්ධනය වීම සාමාන්‍යයෙන් සිදුවන්නකි. එහෙත් ආණ්ඩු විසින් එම දුක් ගැනවිලි නොකඩවා නොසලකා හරිනු ලබන විට, සමාජ අසන්තුෂ්ටිය ගොඩනැගී, එය පවත්නා ක්‍රමයට එරෙහි ව විරෝධතාවක් බවට පත්වේ.

විශේෂයෙන් ආර්ථික සංවර්ධන ක්‍රියාවලි නිසා ආර්ථික විෂමතා තියුණු වන විට දේශපාලන වියවුල් ඇතිවීම බොහෝ රටවල සුලබ අත්දැකීමක් වී තිබේ. වෘත්තීය සමිති සහ ශිෂ්‍ය හා තරුණ ව්‍යාපාර ආණ්ඩුව සමඟ විවෘත ගැටුම්වලට එළඹීම මෙම පසුබිමෙහි සිදුවන්නකි. රටේ ප්‍රධාන ආර්ථික සමාජ සංවර්ධන ක්‍රියාවලියෙන් සුළු ජනවාර්ගික කොටස්වලට ප්‍රතිලාභ නොලැබෙන විට ඔවුන්ගේ දුක් ගැනවිලි ජන වාර්ගික ගැටුම් බවට ද පත්වේ.

ශීඝ්‍ර ආර්ථික පරිවර්තන සිදු වන විට සමාජයේ ඇතිවන ශීඝ්‍ර කාර්මිකකරණය සහ නාගරිකකරණය ද නිසා බොහෝ සමාජ කොටස් අතර ඇතිවිය හැකි අනාරක්ෂිත හැඟීම් ද සමාජ අසහනයටත් දේශපාලන රැඩිකල්කරණයටත් තුඩු දෙන බව ගැටුම් පිළිබඳ ශාස්ත්‍රීය සාහිත්‍යයේ දැක්වේ.

ClassWork.LK

c) දේශපාලන සාදක

රාජ්‍ය අභ්‍යන්තර ගැටුම් ඇතිවීමේ ප්‍රධාන දේශපාලන සාධක කිහිපයක් ම ගැටුම් අධ්‍යයන සාහිත්‍යයෙන් හඳුනාගෙන තිබේ. ඒවායින් අවධාරණය කෙරෙන කරුණු හතරක් තිබේ.

- සමහර ප්‍රජා කණ්ඩායම්වලට අසමාන ව හා වෙනස්කම් කොට සලකන දේශපාලන ආයතන පැවතීම.

- සෑම වාර්ගික සංස්කෘතික ප්‍රජා කණ්ඩායමක්ම ඇතුළත් කර ගන්නේ නැති බහිෂ්කාරක ජාතිවාදී මතවාද.

- සමාජයේ වාර්ගික හා සමාජ කණ්ඩායම් අතර ඇති තියුණු දේශපාලන තරඟය සහ ප්‍රතිවිරෝධතා.

- ආර්ථික, සමාජ සහ දේශපාලන අර්බුද අවස්ථාවල දී ගැටුම් තියුණු වන පරිදි ඒවා පාවිච්චි කරන ප්‍රභූ දේශපාලනය.

ClassWork.LK

d)සංස්කෘතික හා මතවාදී සාදක

ලෝකයේ ජාතික රාජ්‍යවල ඉතා සුලභ ගැටුම් විශේෂය වී තිබෙන ජනවාර්ගික ගැටුම්වලට තුඩු දී ඇති ප්‍රධාන හේතුව වන්නේ සංස්කෘතික සාධකය යි.

බහු වාර්ගික සමාජවල සුළුතර වාර්ගික කණ්ඩායම්වල භාෂාමය, ආගමික, අධ්‍යාපන සහ වෙනත් සංස්කෘතික හිමිකම්වලට හා අනන්‍යතාවලට පිළිගැනීමක් නොලැබීමත්, ඒවා වෙනස්කම් කරනු ලැබීමට භාජනය වීමත් නිසා එම ප්‍රජාවන් අතර දුක්ගැනවිලි, අසහනය සහ අසන්තුෂ්ටිය ඇති වේ.

ඒවා දේශපාලනීකරණය වීම ජනවාර්ගික ගැටුම් ඇතිවීමේ ආරම්භ යයි. ජනවාර්ගිකත්වය මත පදනම් වූ අනන්‍යතා මතවාද ජනවාර්ගික ගැටුම් තියුණු කිරීමට දායකත්වය සපයයි.

බහුතර මෙන් ම සුළුතර වාර්ගික කණ්ඩායම් අතර ඇති වන එවැනි ජාතිකවාදී මතවාදවල සුලභ ලක්ෂණයක් වී තිබෙන්නේ, ඒවා අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් බහිෂ්කාරක වූ මතවාද වීම යි. එනම්, තමන් හැර අන් වාර්ගික කොටස්වලට ආරාධනා නොකරන සහ එම ප්‍රජා කොටස් තම පැවැත්මට තර්ජන බවට පත් වී ඇති සතුරන් ලෙස සලකන මතවාද යි. මෙවැනි ජාතිකවාදී මතවාද බහුවාර්ගික සමාජවල ජාතික අනුකලනයට බාධාවකි.

ClassWork.LK

iii. රාජ්‍ය නිර්මාණ ගැටුම්

පීටර් වොලන්ස්ටීන්ගේ අර්ථ නිරූපණය අනුව, රාජ්‍ය නිර්මාණ ගැටුම් යනු රාජ්‍යය ඇතුළත ජීවත් වන යම් කිසි ප්‍රජාවකගේ ආරක්ෂාව යන්න ප්‍රධාන ම නිමිත්ත කරගෙන, ආණ්ඩුවක් සහ තම අනන්‍යතාවන් යම් කිසි භූමි ප්‍රදේශයකට ඇති අයිතිවාසිකමත් කියා පාන විරුද්ධ කණ්ඩායම් අතර ඇති ගැටුම් ය.

මෙම අර්ථ විග්‍රහය අනුව, වර්තමාන ලෝකයේ බොහෝ බහුවාර්ගික රටවල පවත්නා ප්‍රදේශීය අනන්‍යතාව, බලය බෙදා ගැනීම මෙන් ම වෙන් වීම ද අරමුණු කරගෙන ක්‍රියා කරන ජනවාර්ගික දේශපාලන ව්‍යාපාරය හා එම රටවල ආණ්ඩු අතර ඇති ගැටුම් රාජ්‍ය නිර්මාණ ගැටුම් ය.

ගැටුම් සහ ගැටුම් සමථනය පිළිබඳ මෑත කාලීන ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යයනවලින් පෙන්වා දී ඇති වැදගත් කරුණක් නම්, පුද්ගලික ගැටුම්වල සිට අන්තර් රාජ්‍ය ගැටුම් තෙක් බොහෝ ගැටුම් වල, එක්තරා ජීවන චක්‍රයක් පවතින බව යි. ගැටුම් අධ්‍යයනයේ පුරෝගාමී ඇමරිකානු විද්වතකු වන ලුවිස් ක්‍රිස්බර්ග් (Louis Krisberg) මෙම අදහස ඉදිරිපත් කළ පර්යේෂකයෙකි.

ClassWork.LK

ගැටුම්වල ජීවන චක්‍රය (Conflict Life Cycle)

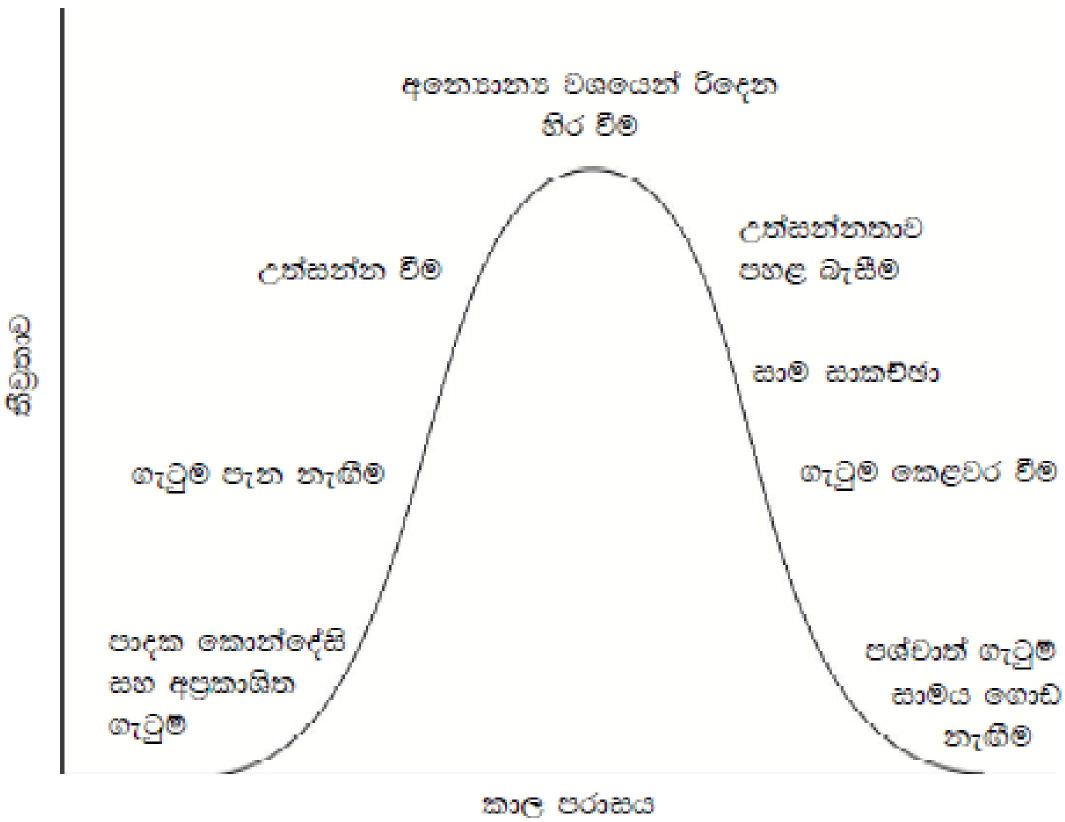

Class

මහාචාර්ය ක්‍රිස්බර්ග් කියන පරිදි, ගැටුම් යනු එක තැන වෙනස් නොවී පවතින ඒවා නොවේ. ගැටුම ඇති වී නොපෙනී යයි. මුලින් ම සාමකාමී නොවන ගැටුම් පසුව ඒවා විවිධ අවධින් අතරින් ගමන් කරද්දී වඩාත් සාමකාමී වේ.

ගැටුම් අවධි ගණනාවක් ඔස්සේ ගමන් කරන අතර එක් ගැටුමක ප්‍රතිඵලය නව ගැටුමක ආරම්භයක් වන්නට ද පුළුවන. මේ අනුව මහාචාර්ය ක්‍රිස්බර්ග් හඳුනාගෙන ඇති ගැටුමක විවිධ අවධි ගැටුමේ ජීවන චක්‍රය යන අදහසට පදනම් වී ඇති බව පෙනේ.

එම අවධි පහත සඳහන් පරිදි වේ.

ගැටුම් පාදක වන හේතු/කොන්දේසි පැවතීම (Pre-Conditions)

මෙය පූර්ව ගැටුම් අවධිය යි. එහි ප්‍රධාන ලක්ෂණය නම්, ගැටුමක් ජනිත කිරීමට ප්‍රමාණවත් කොන්දේසි පැවතීම සහ ඒවා බොහෝ විට හඳුනාගෙන නොතිබීම යි. හඳුනාගත්තත් ඒවා ගැටුමකට තුඩු දෙන බව නොපිළිගැනීම යි. ඒවා පිළිගෙන මුල දී ම විසඳුම් දීම, ගැටුමක් මතු වීම වැළැක්වීමට සමත් වේ.

ClassWork.LK

ගැටුම් පැන නැගීම (Emergence)

මේ අවධියේ දී සිදුවන්නේ මුල් අවධියේදී පැවති දුක්ගැනිවිලි හා ඒවාට ලැබෙන නිෂේධනීයප්‍රතිචාර පදනම් කොට ගෙන සමනය කළ නොහැකි අභිලාෂ සහ අරමුණු නිර්මාණය වීමයි.

ගැටුම උත්සන්න වීම (Escalation)

මෙයින් අදහස් වන්නේ ගැටුමේ පරිමාව සහ තීව්‍රතාව යන දෙආකාරයෙන් ම ගැටුම ගුණාත්මක වශයෙන් නව අවධියකට සම්ප්‍රාප්ත වීම යි. ගැටුම ප්‍රචණ්ඩ මෙන් ම යුද්ධමය අවධියකට අවතීර්ණ වීම, ගැටුම නිසා සිදුවන මරණ සංඛ්‍යාව හා දේපළ හානිය ඉහළ යාම ගැටුම උත්සන්න වීමේ දී සිදුවේ.

අභ්‍යන්තර ගැටුමක් සිවිල් යුද්ධයක් බවට පරිවර්තනය වීමත්, ගැටුමේ පාර්ශ්ව ඒක පාර්ශ්වික යුද්ධමය විසඳුම් සඳහා දැඩි ලෙස කැපවීමත් මේ අවධියේ දී සිදුවේ. සාමාන්‍යයෙන් රටවල අභ්‍යන්තර ගැටුම්වල දී මෙම අවධිය සාපේක්ෂ වශයෙන් දීර්ඝ කාලීනය. ගැටුම දේශපාලන හා සාකච්ඡාමය වශයෙන් විසඳීමට ඇති අවකාශ මෙම අවධියේ දී දුර්වල ය.

ClassWork.LK

ගැටුමේ උත්සන්නතාව අඩු වීම. (De-Escalation)

ගැටමුක් උත්සන්න අවධියකට පත් වුවද, උත්සන්නතාව අඩු වීමේ ගතිකත්වය ගැටුම් වලට තිබේ. ගැටුමක උත්සන්න බව අඩු වීම ආරම්භ වන්නේ එහි උත්සන්නතාව අඩු කිරීමේ සංඥා පාර්ශ්වකරුවන් එකිනෙකට හුවමාරු කරගැනීමෙන් පසු ව ය. එවැනි තත්ත්වයකට පත් වීම නොයෙක් සාධකවල ප්‍රතිඵලයක් විය හැකි ය.

පාර්ශවවලට ගැටුම් තියුණු ලෙස පවත්වා ගැනීමේ සම්පත් හා හැකියාව අඩුවීම , අන්තර්ජාතික බලපෑම්, ගැටුම් පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය මහජන සහයෝගය දුර්වල වීම, ගැටෙන පාර්ශ්ව ගැටුම නිසා ම හති වැටීම සහ ඒ නිසා ම ඒක පාර්ශ්වික විසඳුම් සෙවීමේ අධිෂ්ඨානය දුර්වල වීම යන මේවා බොහෝ විට දක්නට ඇති සාධක යි.

විලියම් ඒ. සාර්ට්මන් ඉදිරිපත් කර ඇති අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් රිදෙන හිරවීම (Mutually hurting stalemate) යන සංකල්පය ගැටුමක් උත්සන්න වීම හා උත්සන්නතාව අඩුවීම තෙක් සිදුවන ගැටුමේ පරිවර්තනය පැහැදිලි කරන න්‍යායකි සූත්‍රයකි .

ClassWork.LK

මේ මගින් සාර්ට්මන් පෙන්වා දෙන්නේ, ගැටුමක උත්සන්නතාව තීව්‍ර මට්ටමකින් දිගු කාලයක් පවතින විට, යුද්ධමය වශයෙන් ඒක පාර්ශ්වික විසඳුම් ලබා ගැනීමට ඇති හැකියාව අහෝසි වී යාමේ හැකියාව අදාළ පාර්ශ්වවලට අවබෝධ වන බව යි. කිසි දු පාර්ශ්වයකට ඒක පාර්ශ්වික ජයක් ලබාගත නොහැකි, ඉදිරියට වත් ආපස්සට වත් යා නොහැකි හිරවීමක ගැටුමේ පාර්ශ්වකරුවෝ හසුවී සිටිති.

එය අවාසි ගෙන දෙන, දෙපාර්ශවයට ම බරපතළ පාඩු ගෙන දෙන්නකි. ඒකපාර්ශ්වික විසඳුම් නොව පාර්ශ්ව දෙක ම හවුලේ සෙවිය යුතු ද්විපාර්ශ්වික සාකච්ඡාමය විසඳුම් සෙවීමට පාර්ශ්ව සූදානම් වන්නේ එවිට ය. මෙය ගැටුමේ උත්සන්නතාව අඩුවීමේ අතිමූලික පූර්ව කොන්දේසිය බව සාර්ට්මන් කියයි. ගැටුම සාකච්ඡාමය වශයෙන් විසඳීම සඳහා තුන් වැනි පාර්ශ්වයකට මැදිහත් කරුවන් වශයෙන් සහභාගි වීමට ඉඩ ලැබෙන්නේ මෙම පසුබිමෙහි ය.

Class Work.LK

ගැටුම කෙළවර කිරීම (Termination)

රටක් අභ්‍යන්තරයේ සිදුවන ගැටුමක් සිවිල් යුද්ධයක් බවට පත් වී, ඒ නිසා ම දිග්ගැස්සී (Protracted) ඇති ගැටුමක් කෙළවර කිරීම දීර්ඝ කාලීන ක්‍රියාදාමයක ප්‍රතිඵලයකි. එවැනි සමහර ගැටුම් එක් පක්ෂයකට යුද්ධමය ජයග්‍රහණයක් අත් වීමෙන් කෙළවර විය හැකි ය.

එවිට සාමාන්‍යයෙන් සිදුවන්නේ පරාජිත පාර්ශ්වය, ඔවුන් කැරලි කරුවන් නම්, විනාශයට පත්වීමත්, ඔවුන්ගේ දේශපාලන ඉල්ලීම් ඉටුකරන්නේ ද නැද්ද යන්න පිළිබඳ ව තීරණය කිරීමේ සම්පූර්ණ අයිතිය, එනම් නිෂේධ බලය, ජයග්‍රාහී පක්ෂය වන ආණ්ඩුවට හිමි වීමත් ය.

දිග්ගැස්සුණු, සිවිල් යුද ගැටුමක් කෙළවර කිරීමේ අනික් මග දෙපාර්ශ්වය ම එකඟ වන සාකච්ඡාමය විසඳුමකට එළඹීමය. එය සාමාන්‍යයෙන් ''සාම ගිවිසුමක් ' (Peace Agreement) මාර්ගයෙන් සිදුවේ. තුන්වැනි පාර්ශ්වයක මැදිහත්කරණය (Mediation) ඒ සඳහා වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු කරයි.

ClassWork.LK

සාම ගිවිසුමේ දී බොහෝ විට සිදුවන්නේ, ගැටුමට සම්බන්ධ පාර්ශ්ව මුලදී ජයග්‍රහණය කිරීමට අපේක්ෂා කළ ඒක පාක්ෂික (Unilateral) සහ උපරිමවාදී (Maximalist) ඉලක්ක අතහැර දමා, දෙපාර්ශවයට ම එකඟ විය හැකි ඉලක්ක තෝරා ගැනීම යි. මේ අනුව, සාකච්ඡාමය සාම ගිවිසුමක් මඟින් ගැටුමක් කෙළවර වීම, ගැටුමේ පාර්ශ්ව සහ ඉල්ලීම් අතර සිදුවන අන්‍යෝන්‍ය ඉඩ දීමක් (Mutual accommodation) සහ අතරමඟ සමාදානයක් (compromise) ද වෙයි.

ClassWork.LK

ගැටුම්වලට කළ යුත්තේ කුමක් ද?

ගැටුම් නිරාකරණය කිරීමේ දෘෂ්ටිකෝණයෙන් බලන විට, ගැටුම්වලට ප්‍රවේශ විය යුත්තේ ඒවා සාධනීය හා නිර්මාණාත්මක ලෙස විසඳීමේ අරමුණ ඇති ව ය. ගැටුම් සමථනය පිළිබඳ ශාස්ත්‍රීය සාහිත්‍යයේ මේ සඳහා ඉදිරිපත් කර ඇති උපදේශය නම් ඒ සඳහා ඇති හොඳම ප්‍රවේශය වන්නේ ගැටුම් වලට තුඩුදුන් පාදක හේතු (Underlying causes) හඳුනාගෙන, ඒවාට ආමන්ත්‍රණය කිරීම යන්න යි.

සයිමන් ෆිෂර් (Simon Fisher) සහ කණ්ඩායම 2000 දී පළ කළ *Working with Conflict* (**ගැටුම සමඟ වැඩ කිරීම: ක්‍රියාකාරකම් සඳහා නිපුණතා හා උපාය මාර්ග**) නම් පොතේ, ගැටුම සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියා කිරීමේ දී ප්‍රයෝජනවත් වන ප්‍රවේශ ගණනාවක් ම විස්තර කර තිබේ. මේ ප්‍රවේශ ගැටුම් සමථන සාහිත්‍යයේ විවිධ පර්යේෂකයන් හා ක්‍රියාකාරීන් විසින් යෝජනා කරනු ලැබූ ඒවා යි. මේවා ගැටුම් සමථන පුහුණු කරුවන් හා ක්‍රියාකාරකයන් අතර පුළුල් ලෙස භාවිත කරනු ලැබූ ඒවා ද වේ.

ClassWork.LK

ප්‍රජා සම්බන්ධතා ප්‍රවේශය (Community Relations Approach)

මේ ප්‍රවේශයේ මූලික අදහස නම්, ගැටුමක් සිදු වී තිබෙන්නේ ප්‍රජාවන් අතර සම්බන්ධතා බිඳවැටීම නිසා බව ය. ප්‍රජා කණ්ඩායම් අතර ඇතිවන අවිශ්වාසය, පසමිතුරුතාව සහ ධ්‍රැවීකරණය එහි ලක්ෂණ යි. එබැවින්, ගැටුම් සමථනයේ අරමුණු විය යුත්තේ,

- ගැටුමට සම්බන්ධ පාර්ශ්ව අතර සන්නිවේදනය සහ අවබෝධය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
- වාර්ගික, සංස්කෘතික, සමාජීය ආදි විවිධත්වය පිළිගැනීමට හා ඉවසීමට ප්‍රජාවන් අතර ඇති හැකි යාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ClassWork.LK

මානව අවශ්‍යතා ප්‍රවේශය (Human Needs Approach)

ගැටුම් පිළිබඳ මානව අවශ්‍යතා න්‍යායයෙන් කියැවෙන්නේ, ගැටුම් ඇති වන්නේ මූලික භෞතික, මානසික හා සමාජීය මනුෂ්‍ය අවශ්‍යතා ඉටු නොවීම නිසා බව ය. මෙවැනි ගැටුම්වලින් අවධාරණය කරන අරමුණු වන්නේ ආරක්ෂාව, අනන්‍යතාව, පිළිගනු ලැබීම, කණ්ඩායම් ගෞරවය, දේශපාලන සහභාගිත්වය, නිදහස යන මේවා ය. මනුෂ්‍ය අවශ්‍යතා මත පදනම් වන එවැනි ගැටුම් සමථනයේ දී පහත දැක්වෙන අරමුණු අනුව කටයුතු කිරීම ප්‍රයෝජනවත් ය.

- තමන්ගේ ඉටු නොවී ඇති මානුෂීය අවශ්‍යතා හඳුනාගෙන, ඒවා ඉටු කරගැනීමට සුදුසු විකල්ප මාර්ග සෙවීමට ගැටුමට සම්බන්ධ පාර්ශ්ව උනන්දු කරවීම.

- සෑම පාර්ශ්වයක ම මූලික මානුෂික අවශ්‍යතා සාක්ෂාත් කරගත හැකි එකඟතාවලට එළඹීමට පාර්ශ්වවලට උදවු දීම.

ClassWork.LK

අනන්‍යතා අවශ්‍යතා ප්‍රවේශය: (Identity Needs Approach)

අනන්‍යතා න්‍යාය අවධාරණය කරන්නේ,ගැටුම් ඇති වන්නේ ප්‍රජා කණ්ඩායම්වල අනන්‍යතාව තර්ජනයට පත් වී ඇත යන හැඟීම වෙතින් ය යන අදහසයි. අතීතයේ දි සිදු වූ පරාජයන්, දුක් විඳීම් සහ පසුබෑම් ඒවායේ හරයේ ම තිබේ. එවැනි ගැටුම් සමථනය සඳහා පහත සඳහන් දේ කළ යුතු වේ.

- තමන් එකිනෙකාට හැඟෙන තර්ජන සහ බිය කවරේ දැයි හඳුනා ගැනීමට පාර්ශ්ව වලට උදවු කරමින්, ඔවුන් අතර සහවේදනය (empathy) සහ සංහිඳියාව (reconciliation)
- ගොඩනඟා ගැනීමට ආධාර වීම.

- සියලු පාර්ශ්වවල මූලික අනන්‍යතා අවශ්‍යතා පිළිගැනෙන සාමූහික එකඟතා ඇති කරගැනීම.

ClassWork LK

<u>සංස්කෘතික සන්නිවේදන ප්‍රවේශය (cultural communication Approach)</u>

අන්තර්-සංස්කෘතික සන්නිවේදන න්‍යායයෙන් අවධාරණය කරන කරුණක් නම්, ගැටුම් ඇතිවන්නේ, එකිනෙක සංස්කෘතික සන්නිවේදන ශෛලි අතර ඇති අසංගත භාවය, එනම් නොපෑහීම, නිසා යන්න යි. ගැටුම් සමථනයේ අරමුණු ලෙස මෙම ප්‍රවේශය යෝජනා කරන්නේ.

- ගැටුමට සම්බන්ධ පාර්ශ්වවල සංස්කෘති පිළිබඳ ව ඔවුන් අතර ඇති අවබෝධය වැඩි කිරීම.
- එම කණ්ඩායම් අතර එකිනෙකා ගැන ඇති නිෂේධනීය ඒකාකාරී වටහා ගැනීම් (Negative stereotypes) ඉවත් කර ගැනීම.
- අන්තර්-සංස්කෘතික සන්නිවේදනය ශක්තිමත් කිරීම.

ClassWork.LK

ගැටුම් පරිවර්තනය ප්‍රවේශයː (Conflict Transformation Approach)

ගැටුම් පරිවර්තන න්‍යායයෙහි කියන එක් මූලික අදහසක් නම්, ගැටුම් ඇති වෙන්නේ අසමානතා හා අසාධාරණය ගැබ්වී ඇති සමාජ, ආර්ථික, දේශපාලන හා සංස්කෘතික ව්‍යූහයන්ට ප්‍රතිචාර වශයෙන් ය යන්න යි. එවැනි ගැටුම්වල දී ගැටුම් පරිවර්තන කාර්යය අත්‍යවශ්‍ය වේ. ඒ සඳහා කළ යුතු දේ මෙසේ ය.

- අසමානතාවල හා අසාධාරණවල මූල හේතුව වන ව්‍යූහ හා ප්‍රතිපත්ති රාමු වෙනස් කිරීම. ගැටුමට සම්බන්ධ පාර්ශ්ව අතර ඇති අවබෝධය සාධනීය ලෙස පරිවර්තනයකට භාජනය කිරීම.

- ප්‍රජාවන් සවිබල ගැන්වීම සහ සාමය, සාධාරණත්වය, සමාව දීම, පිළිගැනීම හා ප්‍රතිසන්ධානගතවීම (Reconciliation) ප්‍රවර්ධනය කරන ක්‍රියාවලි හා භාවිත ආරම්භ කිරීම .

ClassWork.LK

ගැටලු විසඳීමේ ප්‍රවේශය: (Problem Solving Approach)

මෙම ප්‍රවේශයේ න්‍යායික පදනම නම් ගැටුම ඇති වී තිබෙන්නේ එහි පාර්ශ්ව අතර ඇති (i) එකිනෙකට නොගැළපෙන සහ අසංගත අරමුණු නිසා, සහ (ii) ගැටුම සම්බන්ධ ව ශූන්‍ය ඓක්‍යමය (Zero-sum) ස්ථාවර (තමන් පමණක් නිවැරදි ය, තමන්ට පමණක් සියලු ජය ලැබිය යුතු ය, ප්‍රතිවාදියා සපුරා පරාජය විය යුතු ය, විනාශ විය යුතුය යන විශ්වාසය) පවත්වාගෙන යාම නිසා ය. යන විග්‍රහය යි. එබැවින් ඒවා වෙතින් පැන නැගෙන ගැටලු විසඳීම (Problem Solving) ගැටුම් සමථනයේ අරමුණයි. ඒ සඳහා කළ යුත්තේ

- ගැටුමට පාදක වූ හේතු හා ගැටලු සහ තම පෞද්ගලිකත්වය එකිනෙකින් වෙන්කර ගනිමින්, තමන්ගේ දෘඪ ස්ථාවර මත නොව මූලධාර්මික කරුණු පදනම් කර ගෙන ගැටුම් සමථනය සඳහා සහමන්ත්‍රණයේ (Negotiation) යෙදීමට පාර්ශ්වවලට ආධාර කිරීම ම.

- එක් පාර්ශ්වයක් නොව සෑම පාර්ශ්වයක් ම ජයගන්නා එකඟතා ඇති කර ගැනීම පාර්ශ්වවලට පහසුකම් සැපයීම.

ClassWork.LK

ClassWork.LK